

124 (124).
MARİ STEPAN VARDANYAN'IN ANLATTIKLARI
(1905, MALATYA DOĞUMLU)

Büyükannem: “Benim evimde Türkçe konuşmayın” derdi. Dedem devlet memuruymuş. Onun kendine ait bir köyü, tarlaları vs.si varmış. O yüzden de Türkler onu kıskanmışlar. Bir gün dedem atıyla eve giderken yardımcı memurlar dedemin çevresini sararak onu yakalayıp götürmüşler; o bir daha geri gelmemiş; sabah cesedini getirmişler.

Üç halam, üç dayım olmuştur; 1915'te hepsini de katletmişlerdir. Bizim için çalışan ve bizi çok seven Türk ortaklarımız vardı. Onlar bizi sakladılar. Ama, bir Türk'ün evinden bir Ermeni çıkarsa, o Türk malsahibi evinin önünde asılır, diye bir kanun vardı.

Babamı sözde çalıştırmak üzere götürmüşlerdi; ama, aslında onu boğazlamışlardı. O kanunu çıkarınca bizi sürgün ettiler. Benim ve ninemin ayakları çok yürümeye dayanmadı. Öyle ki, beni ve ninemi Türkleştirmek üzere Türk yetimhanesine götürdüler. Annem muhacirlerle birlikte sürgün edilmişti. Göç yolunda İngilizler ve Fransızlar Ermenilere sahip çıkmak istemişler. Kim zanaatkâr, Protestan ya da Katolik ise kurtulacak, geri gönderilecek, diye bir emir gelmiş. Annem onların arasına girip geri gelmiş. Yolları bizim yetimhanenin önünden geçiyormuş. Ben kapının arkasında durmuş ağlıyordum ; zira, büyükannem üç gün önce ölmüştü. Annem diri diri gömülmeye götürülen çocuklarla dolu bir araba görmüş; zira, Müslüman Türkler :”Kim gâvur öldürürse, onun ruhu cennete gider” diyorlardı.

Annem karakol aracılığıyla benim onun evladı olduğumu kanıtladı ve beni eve götürdü. Teyzemin oğlu katliamdan kanlar içinde kurtulup, sürünerek bizim eve varmış. Evde ise çöp kalmamışmış. Türkleşmiş Ermeni komşularımız, onu “Git! Gâvur oğlu” diye kovmuşlar. O oğlan on altı yaşındaydı; çıplak bir halde, geceleri sürünerek sekiz günlük yol almıştı; ama zavallı İspanyol gribinden öldü.

Türkler her gün birinin evine girip kızları kaçırıyor, evde ne var ne yok çalıyorlardı. Bir gün annem kapının önüne büyük bir taş koydu ki, içeri kimse girmesin; ama, komşumuz güzel Sandukht'u kaçırmışlardı.

Kaynanam Türklerin kendi erkek kardeşlerini öldürdüklerini, annesini sağ bıraktıklarını anlatırdı. Aradan bir yıl geçtikten sonra kendisi de sınıkçı olur; her tarafı kırılmış bir adam getirirler. Annem onun kendi oğullarını öldüren Türk olduğunu anlar. Kendisine güç vermesi için Tanrı'ya dua eder; Türk'ün yaralarını sarar; onu iyileştirir. Günün birinde o Türk ona bir katır yükü buğday getirir. Kadın der ki: Git! Senin buğdayını istemiyorum. Allah seni yargılasın.”

Türk bir dostumuz vardı; onun kocası bir buçuk yıldır hastaydı; bizim yataklarımızda yatıyordu; biz ise döşeme tahtalarının üstünde yatıyorduk; zira bizim bütün eşyalarımızı kendi evine doldurmuştu. Satenik annem hasta Türk'ün karısına: “Yatağı değiştir ki, Allah ne yapacağını bilsin” der. Türk kadın yatağı değiştirir ve adam üç gün içerisinde ölür.

Bir kadın da o öldürülen insanların bulunduğu çukurdan çıkar, çıplak halde taşın üstüne oturur. Balta yarası zonklamaktadır. Adamın biri ordan geçer; o adam Kürtmüş; gidip o kadının halini görür; başındaki sarığı çıkarıp, onun yarasını sarar ve evine götürüp onu saklar.

Sargis isimli bir oğlan katliam yerinden kaçmayı başarmıştı; bize şöyle dedi : “Türkler herkesin elbisesini çıkartıp bir balta darbesiyle insanları çukura atıyorlar. Türk zabıtlar evimize girip 12 kişiyi öldürdüklerinde ben sekiz yaşındaydım; beşikteki bebeği bile öldürdüler. Ben beşiğin saçaklarının altına saklandım. Annem daha ölmemişti, bana : 'Oğlum intikamımı al' dedi."

1946'da Halep'ten Ermenistan'a geldik. Nor Malatya mahallesinde ev inşa ettik. Ben trikotaj fabrikasında çalıştım. Şimdi emekliyim.